

Petr Agha a kolektiv

Právo v kontextu umění, filmu a literatury

KAROLINUM

Právo v kontextu umění, filmu a literatury

Petr Agha a kolektiv

Recenzovali:

Mgr. Tomáš Friedel, Ph.D.

JUDr. Bc. Markéta Štěpáníková, Ph.D.

Vydala Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum
2020

Redakce Alena Jirsová

Grafická úprava Jan Šerých

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova, 2020

© Petr Agha a kol., 2020

ISBN 978-80-246-4552-0

ISBN 978-80-246-4692-3 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Úvod (Petr Agha)	7
Trnité cesty spravedlnosti a práva (Michal Urban)	9
Franz Kafka a dvě (nejen) židovské tradice (Jan Kosek)	18
Je vražda na tyranu zločinem? Arménská genocida a soud se Soghomonem Tehlirianem (Jan Kosek)	39
Od vlády práva k vládě právníků (a zpět?) (Jana Ondřejková)	58
Laici v justici – přežitek, nebo dobrá záruka spravedlnosti? (Michal Urban)	66
Mapa neodpovídá území (Petr Agha)	81
Největší sen člověka? (Petr Agha)	93
Summary	104

Úvod

Petr Agha

Tato kniha analyzuje některá z ústředních témat práva a právní vědy, avšak zkoumá je prostřednictvím škály disciplinárních přístupů, mezi které patří umění, poezie, film a literatura. Na pomoc si bere také více konvenční metody právní vědy, které pracují na průsečíku práva, politiky a filozofie. Účelem takového přístupu je vytvořit rámec, ve kterém budeme moci zkoumat základní otázky práva a právní vědy. Interakce s různými texty, jejich kulturně historickými kontexty či reprezentacemi vytváří specifickou dynamiku, díky které mohou studenti i širší veřejnost získat hlubší znalosti o právních a právně teoretických otázkách.

V posledních letech se literatura, poezie, hudba, umění, film a obrazy staly oblíbeným zdrojem kritického zkoumání práva. Příklon ke studiu práva prizmatem těchto kulturních a estetických rámců potom vedl ke vzniku interdisciplinárních projektů, jako je „právo a literatura“, „právo a film“, „právo a umění“, či dokonce „právo a hudba“. Vezměme si jako příklad možná to nejběžnější spojení – právo a literatura, která seznamuje studenty s různými způsoby interakce literárních a právních textů. Právo a literatura jsou totiž příbuznými disciplínami: právní témata a postavy se v beletrii vyskytují často a umění mluvit a vyprávět příběhy je nedílnou součástí právní argumentace. Tematické spojení „právo a literatura“ se například zaměřuje na to, jakým způsobem je právní řád reprezentován v literárním kontextu, a klade si otázku, zda lze právní texty interpretovat jako literární produkt. Tyto různé přístupy k právu obecně a společně usilují o pochopení existujících právních institucí, konceptů a praktik v širokém kontextu, zohledňují společenské dopady právního řádu na společnost a jednotlivce. Vychází se z toho, že kulturní a umělecká média jsou schopna ukázat jednak na systémové problémy,

se kterými se právo potýká (normotvorba a implementace práva), a také poskytnout platformu a hlas těm, kteří se v různých životních situacích stávají oběťmi těchto mechanismů a rozhodnutí, které vydávají. Pokud se zabýváme tím, jak se v románech, umění nebo filmech zobrazuje pocit (ne)spravedlnosti, násilí nebo trestání, můžeme tak získat jemnější optiku, která nám zprostředkuje mnohem bohatší kognitivní pole, ze kterého potom můžeme čerpat při analýze klíčových právních problémů; takové pole se totiž neomezuje na doktrinální chápání práva.

Kniha upozorňuje na příběhy, které se nemohou z různých důvodů bezprostředně odrazit v procesech interpretace práva nebo jeho tvorby, případně jsou tyto příběhy podřazovány dominantnímu narativu práva, který může nesprávně rozpoznat nebo zkreslit konkrétní prožitky jednotlivce. Kniha ukazuje, že existuje rozdíl mezi oficiálními příběhy práva, které lze vyprávět jazykem práva a jako takovým jim i naslouchat, a těmi, které můžeme zachytit pouze v jiných (literárních) oborech. Většina toho, čemu říkáme právo, se týká samotného textu právního předpisu a práce s ním. Proto je důležité, abychom dokázali rozeznávat, jakým způsobem se v soudních rozhodnutích konstruuje příběh, který je následně jazykem práva vyprávěn, a naučili se číst v argumentaci soudů a rozpoznávat způsoby, jak mohou slova a slovní spojení právního jazyka buď reprodukovat, nebo měnit základní kulturní a politické nastavení společnosti.

Právní věda zpravidla zkoumá právní řád jako soubor pravidel a doktrín, ale jazykové a rétorické prostředky, které používá, zůstávají téměř zcela mimo oblast zájmu právních vědců. Jazyk totiž hraje zásadní roli jak při tvorbě práva (např. při tvorbě konkrétních zákonů), tak při jeho provádění (např. v tom, jak se jazyk používá v průběhu soudního řízení). Právní řád stejně jako i literatura jsou hluboce propojeny s fenoménem reprezentace – faktů, událostí a osob – a možná nejvýznamnější napětí mezi právem a literaturou spočívá nejen v rozdílných formách, prostřednictvím kterých se v obou disciplínách příběhy vyprávějí, ale hlavně v tom, jak příslušná narativní pravidla, techniky vyprávění a cíle, které obě disciplíny sledují, ovlivňují (vy)znění příběhu.

Cílem této knihy je tedy seznámit čtenáře s těmi nezakladnějšími principy interdisciplinárního způsobu zkoumání práva, zejména s různými způsoby interakce různých forem umění a právních textů. Zkoumáme, jak je právo zastoupeno v různých kulturních kontextech, a zkoumáme také možnosti interpretace právních textů jako literárního a uměleckého produktu v tom nejširším slova smyslu.

Trnité cesty spravedlnosti a práva

Michal Urban

Sociologie práva, zkušenosti z právní praxe, ale například i pouhé sledování toho, jak často řidiči překračují předepsanou rychlost, a přitom běžně nedostávají pokuty, nás učí, že právo v knihách a soudních rozhodnutích (*law in books*) se odlišuje od práva, které se ve společnosti skutečně uplatňuje (*law in action*). Vedle vědomí rozdílu mezi *law in books* a *law in action*¹ by si každý právník ze svých studií měl odnést také vědomí toho, že ani právo a spravedlnost mnohdy neznamenají totéž. Právo nepochybně má ke spravedlivosti ve společnosti přispívat, každý právník by si ovšem měl být vědom toho, že ji neztělesňuje. Minimálně proto, že ne každý legislativec je mistr formulací, ne každý soudce nutně správňák, ne každý advokát dostatečně motivovaný podat při obhajobě svého klienta maximální výkon. Zkrátka a dobře, právo tvoří a reprezentují lidé, a proto je také nutně lidské – se všemi chybami, kterých se lidé z nepozornosti, únavy či zlého úmyslu dopouštějí.

Architekti právních systémů si ostatně jsou těchto nedokonalostí vědomí a zabudovávají do nich pojistky proti špatnému fungování. Zákony se schvalují veřejně a v parlamentu bývá zastoupena opozice, která vznáší své připomínky. Legislativní proces je záměrně rozdělený do řady stadií a podílí se na něm více institucí i více mocí (vedle legislativy

---

1 Toto nazvání se traduje minimálně od článku amerického právníka Roscoea Pounda, srov. Roscoe Pound. *Law in Books and Law in Action*. *Am. L. Rev.* 1910, s. 44, 12. Zajímavě o napětí mezi právem v knihách a ve skutečnosti uvažuje také americká socioložka Kitty Calavita. Kitty Calavita. *Invitation to Law & Society: An Introduction to the Study of Real Law*. Chicago: University of Chicago Press 2010, chapter 6, *The Talk versus the Walk of Law*, s. 94–115.

typicky i exekutiva, výjimečně dokonce i moc soudní²⁾ v přesvědčení, že dokáží odstranit nedostatky v zákonech. Soudci či jiní úředníci, kteří právní předpisy aplikují, mívají prostor k uvážení, aby mohli předcházet příliš tvrdé, mechanické či prostě nespravedlivé aplikaci předpisů. V případě pochybností je možné se proti jejich rozhodnutí odvolat. Soudci podléhají disciplinárnímu řízení, které může vést až k jejich propuštění z justice. Proti přílišné tvrdosti zejména trestního práva pak typicky hlavy států mají právo udělit milost či amnestii.

Právní řády dokáží pomoci kombinací novelizací, přijímání nových předpisů a politické vůle překonat i hodnotovou změnu režimů a uhájít svoji alespoň základní legitimitu, která zpravidla souvisí s tím, že nový režim je spravedlivější než ten předchozí, nebo je tak alespoň vnímán většinou lidí. Snahu uhájít základní podobu spravedlnosti spočívající v podřízení platného práva právu přirozenému vidíme i ve slavné Radbruchově formuli, ve které tento německý předválečný zastánce pozitivního práva veřejně pro sebe i celou právní komunitu provádí významný myšlenkový obrat. Zákon je samozřejmě nutné dodržovat, ale i právníká mantra „zákon je zákon, protože je zákon“ má podle Radbrucha, poučeného do nebe volající nespravedlností, ke které vedly řádně přijaté (nejen) nacistické předpisy, svoje limity. Pokud se mohly zákony stát právní oporou pro páchání zjevných zločinů, není možné je donekonečna omlouvat tím, že byly přijaty právem předvídanou procedurou, a proto představují legitimní a nezpochybnitelné právo. Gustav Radbruch to formuluje následovně: „Konflikt mezi spravedlností a právní jistotou lze řešit jen tak, že pozitivní právo, zajišťované předpisy a mocí, má přednost i tehdy, když je obsahově nespravedlivé a neúčelné, to ovšem vyjma případu, kdy rozpor mezi pozitivním zákonem a spravedlností dosáhne tak nesnesitelné míry, že zákon jako ‚nepatřičné právo‘ musí spravedlnosti ustoupit.“³

2) Například ve Francii je možné požádat Ústavní radu, aby posoudila ústavnost ještě nepřijátého zákona. Ústavní soudy také fungují jako tzv. negativní zákonodárci, tj. mohou rušit neústavní právní předpisy. Nadto ústavní soudy běžně kontrolují náležitosti legislativních procesů.

3) Radbruch se vymezuje vůči pozitivněprávní tradici, reprezentované ve 20. století zejména Hansem Kelsenem a jeho ryzí naukou právní či H. L. A. Hartem, hlavním představitelem moderního analytického právního pozitivismu. Na Radbrucha naopak navazují vlivní američtí filozofové práva Ronald Dworkin a Lon Fuller. Srov. Ignác Antonín Hrdina a Zdeněk Masopust: *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*. Praha: Leges, 2011, s. 292–355 a Gustav Radbruch: *Zákonné neprávo a nadzákonné právo*, in: Gustav Radbruch: *O napětí mezi účely práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 130.

Právo a spravedlnost na americkém Jihu

Napětí mezi právem a spravedlností můžeme pozorovat v jakékoli době i zemi, avšak ne vždy je stejně dobře viditelné – podobně, jako jsou hvězdy jinak viditelné z hřebenů hor a jinak z centra velkoměsta. Jedním z ideálních prostředí, ve kterém můžeme střetávání práva a spravedlnosti sledovat, je jih Spojených států amerických.

Ostatně, jih Spojených států amerických bývá dobrým, jakkoli někdy až trochu laciným příkladem pro řadu společenských nešvarů. Přispívá k tomu nepochybně to, že Spojené státy mají, nebo alespoň do nástupu Donalda Trumpa do úřadu amerického prezidenta pro mnohé měly, aureolu příkladné demokratické země. Právě do nich přeci v průběhu posledních století lidé nejen z Evropy utíkali v časech, kdy se jim doma z různých důvodů vedlo špatně. Nelákala je přitom přirozeně jen lepší ekonomická situace, ale i étos právního demokratického státu, který naslouchá svým občanům. Přitom ty samé Spojené státy, které přijímaly uprchlíky z celého světa, poskytovaly široký vějíř lidských práv svým občanům i nově příchozím a umožňovaly mnoha lidem *pursuit of happiness*, jak vzorně slibuje americká Deklarace nezávislosti z roku 1776, ty samé Spojené státy ještě před 150 lety právně uznávaly na části svého území otroctví, aby ho poté sice zrušily, ale přitom tolerovaly či musely tolerovat jeho de facto přetrvávání právě na americkém Jihu. Hromadné porušování lidských práv Afroameričanů přetrvávalo minimálně do 60. let 20. století, tedy dalších 100 let. A fakticky ho narušilo zejména výborně organizované hnutí za občanská práva, do jehož čela se postupně postavil Martin Luther King. Právě tyto kontrasty provokují a vybízí k úvahám, které mají i svoji stále aktuální podobu; dodnes můžeme například pozorovat hluboko zakořeněný americký rasismus v práci policie. Je smutně známým faktem, že barva kůže představuje významné kritérium pro to, jak pravděpodobně budete zastaveni a zadrženi policií či následně odsouzeni soudem.⁴

4 Afroameričtí muži jsou zastavováni na dálnicích policií tak často, že už z toho vznikl i termín „DWB“ – *driving while black*. Na jednom úseku dálnice v New Jersey, který je považován za hlavní drogovou trasu do New Yorku, tvoří menšiny jen 30 % řidičů, ale 78 % těch, kteří jsou zastavováni a preventivně kontrolováni, přitom častěji policisté najdou drogy u bílých řidičů. Podle záznamů policie v New Yorku z roku 2008 87 % lidí, které zastavila, byli Afroameričané či Hispánci. Ve středním Harlemu, kde žije jen minimum bělochů, jsou lidé zastavováni policií daleko častěji než v horní West Side, kde žijí především běloši, jakkoli obě části New Yorku mají zhruba stejnou kriminalitu. Podíváme-li se na počty uvězněných mužů ve věku 25–29 let v roce 2000, zatímco u bělochů jde o 1,7 %, u Hispánců o 4,1 % a Afroameričanů (*non-Hispanic black*) celých 13,1 % ze všech mužů dané rasy. Jednotlivé státy USA přitom neumožňují

Kontrasty amerického Jihu, které logicky umožňují vznik silných příběhů lidí, kteří proti nerovnostem a nespravedlnostem bojují, přitahují i pozornost Hollywoodu. Jednotlivé filmy vypráví příběhy z různých fází boje amerických černochů za (nejen svá) lidská práva. Od snímku *12 let v řetězech*, zobrazujícího boj za základní podobu svobody před americkou občanskou válkou, přes zkušenosti s životem po formálním zrušení otroctví (*Beloved*, česky *Milovaná*), život v Texasu během 30. let 20. století vykreslený skrze debatní tým teenagerů (*The Great Debaters*, česky *Síla slova*) či případ zřejmě falešného obvinění ze znásilnění bílé dívky, kterému v Alabamě čelí černoch a proti rozlícené veřejnosti ho v soudní místnosti i mimo ni chrání jeho advokát (*To Kill a Mocking Bird*, česky *Jako zabít ptáčka*). Až po příběhy černošských matematicek pracujících pro NASA během závodů o dobytí vesmíru v 60. letech 20. století (*Hidden Figures*, česky *Skrytá čísla*) a film *Selma* vyprávějící o fascinující kampani Martina Luthera Kinga z roku 1965 za rovné volební právo, která vyvrcholila hromadným pochodem právě do města Selma a přispěla k přijetí zákona o volebním právu. Tento seznam přitom ani zdaleka není vyčerpávající.

Jednotlivé příběhy vyprávěné těmito filmy dokládají, že i v zásadě dobře nastavený právní systém, jako je ten americký, dokáže žít ve zvláštní, až zvrácené symbióze s obrovskými nespravedlnostmi. A to nikoli individuálními, ale zahrnujícími celé skupiny lidí a trvajícími v prakticky nezměněné podobě desítky let. Systém i jeho – jakkoli jistě ne všichni – představitelé nicméně umožňují, a hnutí za občanská práva pod vedením M. L. Kinga je toho dobrým dokladem, využít tento právní systém k boji s mnohými nespravedlnostmi. Kingovy politické projevy jsou proto plně odkazů zejména na americkou ústavu, deklaraci nezávislosti, rozhodnutí amerického Nejvyššího soudu i konkrétní soudní nařízení. Zejména u federálních soudů nacházel postupně stále zřetelnější zastání, v čemž mu nepochybně pomáhala i šikovně vedená politická kampaň v zemi, která sebe samu považovala za baštu demokracie, a bylo tudíž nejen možné, ale i poměrně účinné apelovat na její svědomí.

---

vězňům hlasovat ve volbách, a to v některých případech i poté, co jsou propuštěni. Navíc diskriminace přetrvává i po opuštění věznic: ukazuje se, že běloši se záznamem v rejstříku trestů a černoši bez záznamu mají zhruba třikrát větší šanci, že najdou práci, než černoši se záznamem. Přitom americká rasová politika je dobrým příkladem i pro to, že hranice ras jsou uměle stanoveny a pružně se mění podle toho, jak se to hodí – zda danou menšinu chceme či potřebujeme do země vpouštět (pak máme tendenci ji vidět jako bělejší), nebo nikoli (pak je pro nás příliš tmavá, nebo dokonce slabomyslná). Řadu dalších skvělých příkladů lze dohledat v: Kitty Calavita: *Invitation to Law & Society: An Introduction to the Study of Real Law*. Chicago: University of Chicago Press, 2010, s. 51–73.

Všechny příběhy představují také silné svědectví toho, že ani v zemi s vyspělým právním řádem, demokratickou tradicí a obrovským materiálním bohatstvím k nápravě systémových nespravedlností nedojde, pokud se o ni nezasadí konkrétní lidé. Jsou jimi zpravidla výjimeční jedinci z utiskované skupiny, jejichž odvaha vzdorovat zavedeným pořádkům a schopnost zviditelnit absurdní společenské nerovnosti posléze vtáhne do boje za jejich práva nejprve další členy jejich skupiny a posléze i členy společenské většiny – zpravidla opět nejprve ty výjimečné, citlivé vůči nespravedlnosti a ochotné obětovat něco ze svého pohodlí příslušníka vládnoucí většiny. V chování lidí trpících útlakem nacházíme přitom značné rozdíly. Matematicky ze *Skrytých čísel* bojují zejména za možnost věnovat se svému vysněnému oboru a pracovat na kvalifikovanějších pozicích, než bylo do té doby možné či obvyklé, debatéři ze *Síly slova* už zřetelněji svými úspěchy ve školních debatách s černošskými i bělošskými týmy ukazují ostatním černošským studentům, čeho mohou dosáhnout. Kingův boj za občanská práva – jeden z jeho vrcholů sledujeme právě v *Selmě* – je pak už zcela zřetelně postaven na vysoce náročné, ale překvapivě účinné gándhiovské strategii pasivního odporu. Bez použití fyzického násilí se všemožnými způsoby (demonstrace, hromadné pochody, bojkoty atd.) pokouší svého protivníka, tj. bílý establishment na Jihu i ve Washingtonu, dostat do úzkých, vzbudit v něm pocit studu a souhlas se změnami v nastavení společnosti. Nejde přitom jen o to druhého porazit či ponížit, ale získat jeho porozumění, či dokonce sympatie.⁵ Ostatně mnohdy se ukazuje, že ti, kteří se dopouštějí násilí na černoších, jsou sami jen obětí jiného násilí, a že by reforma stávajícího systému osvobodila lidi na obou stranách současného sporu.

King tvrdil, že bude respektovat spravedlivé zákony, ale cítí morální povinnost protestovat proti zákonům nespravedlivým. Za spravedlivý zákon považuje ten, který povznáší lidskou osobnost a je v souladu se zákonem morálním a Božím. Naproti tomu nespravedlivý zákon podle něj degraduje lidskou osobnost, podobně jako segregace dává jedné straně falešný pocit nadřazenosti a druhé falešný pocit méněcennosti. Dále pak nespravedlivý zákon zavádí pravidla, která ukládá většina menšině,

---

5 To King dělal nejen opakovaně, ale i za použití velmi silných vyjádření: „problém rasových předsudků zůstává největším morálním dilematem Ameriky. Silně ovlivňuje náš národ v duševním i společenském smyslu... to, jak si [s ním] ... poradíme, spoluurčí naši morální vyspělost jako jednotlivců, naši kulturní vyspělost jako subkontinentu, naši politickou vyspělost jako národa i naši prestiž coby vedoucí síly ve svobodném světě. ... Za pokračující útlak černošského obyvatelstva by Amerika zaplatila vlastní destrukci.“

ale pro ni samotnou neplatí, tj. uzákoňuje nerovnost. Současně je to zákon, na jehož tvorbě se menšina nemohla nijak podílet (např. proto, že jí bylo znemožněno se registrovat k volbám, a tím ovlivnit složení zákonodárského sboru, který pravidla přijímá). Naproti tomu spravedlivým zákonem se většina sama chce řídit a menšině ho ukládá proto, že ho považuje za „uzákoněný zdravý rozum“. Člověk, jenž porušuje zákon, který je podle jeho svědomí nespravedlivý, a je ochoten za to jít do vězení, vyjadřuje podle Kinga k právu nejvyšší úctu. Naproti tomu mnozí zastánci segregace úmyslně ignorovali některé zákony či soudní rozhodnutí, aby za každou cenu zabránili jejímu odstranění.⁶

Jako zabít ptáčka

Film *Jako zabít ptáčka*, který se inspiruje stejnojmennou knihou americké spisovatelky Harper Lee, vypráví příběh příslušníka většiny – bílého advokáta z Alabamy 30. let 20. století. Film by zobrazoval jen obyčejný a nepochybně bohužel i poměrně běžný případ justiční nespravedlnosti, nebýt právě značně netypického advokáta Attica Finche. Ten přebírá zdánlivě jasný případ znásilnění, kterého se měl podle všeho dopustit místní černoch na bílé dívce. Nikoho by příliš nepřekvapilo, kdyby vedl svoji obhajobu pouze formálně a ke spokojenosti celé bílé komunity pomohl soudu dojít k očekávanému závěru: shledat obžalovaného Toma Robinsona vinným. Ostatně pomáhal by tím bělochům, mezi které sám patří, udržet pro ně výhodný status quo. Atticus Finch ovšem uprostřed hluboce rasově rozděleného Jihu jedná jako advokát v nejlepšímu smyslu tohoto slova – snaží se všemi možnými prostředky, které mu právo umožňuje, dokázat nevinu svého klienta. Podle očekávání mu to nepřináší obdiv místní bílé komunity, či alespoň právní obce, ale projevy údivu, pohrdání a vyhrožování. Silnou dimenzi celého příběhu navíc představují advokátovy děti, skrz jejichž pohled je příběh vyprávěn. Ty sice ještě příliš nerozumí tomu, o co v daném případě jde a o co jejich otec usiluje, ale samy se začnou potkávat s nevráživostí místních – od dětí ve škole až po dospělé, kteří proti nim nakonec použijí i násilí.

Navzdory Finchovu úsilí dopadá příběh pro danou dobu typicky: Tom Robinson je i přes značné rozpory v důkazech, které se Finchovi

6 Pasáž o M. L. Kingovi je částečně přebraná a upravená z recenze sbírky jeho projevů. Srov. Michal Urban: *Recenze King Martin Luther jr. Odkaz naděje. Vybrané články a projevy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012; *Právník* 10, 2015, s. 856–858.

podarí u soudu předvést, a tím celé obvinění zpochybnit, odsouzen. Bílá část komunity potvrdí svoji nadřazenost, neboť nakonec výsledek protlačí spíš silou své moci než silou spravedlnosti, černá je donucena přijmout značně pochybný soudní verdikt a skousnout další zážitek bezmoci. Vedle možného znásilnění pak Robinsonova vina zjevně spočívala v tom, že u soudu přiznal, že do domu poškozené vstoupil proto, že mu bylo dívky líto a chtěl jí pomoci se stěhováním skříně. Představa, že by obyčejný černochoch mohl mít soucit s bílou dívkou, zjevně přišla porotě nepřijatelná. Finchovu naději, že by odvolací soud mohl rozhodnout v jejich prospěch, hned v zárodku zhatí zjištění, že odsouzený Robinson se krátce po soudním verdiktu pokusil o útěk a byl při něm zastřelen.

Jak je možné, že ani vynikající advokát investující do případu nadstandardní množství času a odhodlání nedokázal soud přesvědčit o tom, že shromážděné důkazy nemohou stačit na odsouzení jeho klienta? Odpověď musíme hledat spíš mimo právní svět než v samotných právních předpisech. Právní kvalifikace znásilnění zní totiž jednoznačně, stejně jako procesní předpisy upravující dokazování a požadavek buď dokázat vinu nade vší pochybnost, nebo hlasovat pro osvobození. O vině a trestu ovšem nerozhoduje ani spravedlnost s páskou na očích, ani robot zvažující pouze věcné argumenty. Soudci pocházejí z místní komunity a do svých funkcí se dostávají buď pomocí politiků v exekutivě na místní, státní či federální úrovni, nebo jsou přímo voleni občany příslušné komunity. Porotci, kteří mají bdít nad spravedlivostí rozhodování a fungovat jako korektiv profesionálního soudce, jehož právní praxe a přílišné ponoření se do právních předpisů a precedentů může vzdálit náležitěmu posouzení konkrétního případu, bezprostředně reprezentují svoji komunitu. Nikoli ovšem reprezentativně, neboť nejrůznějšími formálními požadavky na účast v porotě bylo černochochům upíráno právo volit i zasedat v porotě (například povinností se registrovat, která ovšem byla v praxi nejrůznějšími byrokratickými procedurami prakticky znemožňována). Proto i o vině Toma Robinsona rozhodovalo dvanáct bílých mužů. V neposlední řadě pak svědci pocházejí z dané komunity a dost dobře vědí, co od nich veřejnost čeká. Vzepít se tomuto očekávání a vypovídat ve prospěch příslušníka jiné rasy vyžaduje nadstandardní odvahu. Řada předsudků přitom funguje na nevědomé úrovni, zejména pokud se jich cíleně nesnažíme zbavit, takže i při dobré vůli nevědomky straníme lidem, kteří nám jsou v různých ohledech bližší. Jak velká je pravděpodobnost, že bílí svědkové budou vypovídat ve prospěch obžalovaného černochocha uprostřed 30. let 20. století?